

واکاوای پیامدهای احتمالی یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی از نظر کشاورزان (مورد مطالعه: مناطق روستایی شهرستان تکاب)

امیر نعیمی^۱، پریسا نجفلو^۲، سیده زهرا موسوی قیداری^۳

^۱استادیار دانشگاه زنجان، گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان.

^۲دانشجوی مقطع دکتری تخصصی ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه زنجان.

^۳دانشجوی مقطع دکتری تخصصی آموزش کشاورزی، دانشگاه تهران.

چکیده

تحقیق حاضر با هدف بررسی پیامدهای احتمالی یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی در مناطق روستایی شهرستان تکاب انجام شده است. تحقیق از نوع توصیفی-همبستگی می‌باشد که به روش پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری تحقیق، ۲۰۰ نفر از کشاورزان روستاهای حسن آباد و گلدره شهرستان تکاب بودند ($N=200$). حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۱۲۷ نفر تعیین شد که افراد نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار تحقیق، پرسشنامه‌ای محقق ساخته بود که روایی محتوایی و ظاهری آن با استفاده از نظرات پانلی از متخصصان توسعه روستایی و ترویج و آموزش کشاورزی مورد بررسی، بازبینی و اصلاح قرار گرفت. جهت سنجش میزان پایایی پرسشنامه با اندازه‌گیری مقدار آلفای کرونباخ در مرحله پیش‌آزمون، برای پرسشنامه، ۰/۸۹ محاسبه شد. با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی، پیامدهای یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی در غالب بهبود زیر ساخت‌های توسعه کشاورزی و صنایع مرتبط با کشاورزی، بالا رفتن راندمان و کاهش هزینه، افزایش آگاهی و میزان تولید، ایجاد بی‌اعتمادی و ضرر مادی کشاورزان، درآمدزایی، ایجاد اختلافات، ایجاد فرصت‌های جدید شغلی و افزایش کیفیت تولیدات خلاصه شدند. این عوامل در مجموع ۶۸/۷۴ درصد از کواریانس پیامدهای یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی را تبیین نمودند.

کلمات کلیدی: پراکندگی اراضی، یکپارچه‌سازی اراضی، پیامد، اراضی کشاورزی، تکاب.

۱- مقدمه

یکی از اجزای سازمان فضایی سکونتگاه‌های روستایی قطعات زراعی هستند. این اجزاء به دلیل روندها و جریان‌های حاکم در حال حاضر از چیدمان فضایی مناسبی برخوردار نیستند و به‌صورت یک مسئله بروز عینی یافته‌اند [۴]. پراکندگی اراضی یکی از عناصر ساختاری سنتی کشاورزی ایران است که امروزه به‌عنوان یکی از موانع اصلی توسعه کشاورزی و معضلات این بخش تبدیل شده است. کوچکی و پراکندگی اراضی به اشکال گوناگون، عاملی در پایین بودن میزان بهره‌وری، بالا بودن هزینه‌های تولید، اتلاف منابع تولید، جلوگیری از الگوی مناسب زراعی، غیر کارا شدن مدیریت مزرعه، اختلاف میان کشاورزان و تضعیف همبستگی‌های اجتماعی در جامعه روستایی و سرانجام فقر و مهاجرت روستایی به عنوان شاخص‌های توسعه‌نیافتگی می‌باشد و در نتیجه فعالیت‌های کشاورزی را با مشکلات عدیده‌ای روبرو می‌سازد [۱۶ و ۲].

با توجه به اینکه اراضی کشاورزی موجود با تبدیل منابع طبیعی دیگر مانند جنگل و مرتع در طی سالیان دراز و با صرف منابع فراوان از قبیل نیروی انسانی، هزینه و وقت، با هدف ایجاد فضای کشت و کار به جود آمده‌اند، بسیار با ارزش هستند و نیاز به این اراضی برای تأمین نیازمندی‌های جمعیت در حال رشد بیش‌ازپیش نمایان است [۱]. از سوی دیگر امروزه بخش کشاورزی برای پاسخ به نیازهای جمعیت رو به رشد با چالش‌های فراوانی روبرو است [۱۳]. همچنین با توجه به بحث‌ها و نگرانی‌ها در مورد تغییرات زیست‌محیطی و تغییرات کاربری زمین که در دهه‌های اخیر مورد توجه جدی قرار گرفته است و بی‌توجهی به این امر تهدیدی در راستای تغییرات آب و هوایی، جنگل زدایی، بیابان‌زایی و به طور کلی، از دست دادن تنوع زیستی است. در چنین وضعی، کاربری پایدار زمین به موضوع تحلیلی و سیاسی مهم مبدل شده است [۲]. با توجه به مسائل و مشکلات پراکندگی اراضی، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران کشاورزی برای رفع مشکلات و عوارض ناشی از این مسئله، راه‌حل قابل اجرای یکپارچه‌سازی اراضی را توصیه می‌کنند. یکپارچه‌سازی اراضی یک رویکرد برای توسعه پایدار روستایی است. در بسیاری از کشورها از یکپارچه‌سازی اراضی به عنوان رویکرد مناسبی برای مدیریت زمین استفاده می‌شود [۲۴]. به‌طور کلی می‌توان گفت یکپارچه‌سازی اراضی به‌عنوان یکی از عوامل عمده دگرگونی در بخش کشاورزی می‌باشد و موجبات توسعه روستایی را فراهم می‌آورد، چرا که با عمل به آن می‌توان کارایی و رقابت سالم را ایجاد کرده و تلفیق بهتری از زنجیره‌های کشاورزی داشت [۱۰ و ۱۱]. یکپارچه‌سازی اراضی می‌تواند به عنوان یک برنامه که قطعات زمین و مالکیت آن‌ها را مجدداً تنظیم و مرتب کند، یاد کرد. از طریق یکپارچه‌سازی اراضی می‌توان کیفیت زمین، زیرساخت‌های کشاورزی را بهبود بخشید و همین‌طور الگوهای استفاده از زمین را تغییر داد و به امنیت غذایی کمک کرد [۲۰]. این رهیافت پایدار به‌منظور جلوگیری از خرد شدن بیشتر زمین و رفع مشکلاتی از قبیل عدم اجرای صحیح اصول حفاظت خاک، آبیاری، زهکشی و همچنین دستیابی به استفاده پایدار از منابع زیرزمینی، کیفیت زمین‌های زراعی، بازسازی شرایط زیست‌محیطی و غیره می‌باشد [۱۲، ۲۱ و ۲۲]. مفهوم یکپارچه‌سازی اراضی در ایران، برداشتن مرزهای بین قطعات زراعی کشاورزی، گروه‌بندی و تقسیم مجدد زمین با افزایش اندازه واحد زراعی، و با رعایت حقوق مالکان است. در واقع منظور از یکپارچه‌سازی اراضی تبدیل اراضی پراکنده به یک واحد کامل و انتقال مالکیت زمین‌های پراکنده متعلق به یک مالک در نقاط مختلف به نقطه معینی است که مساحت آن برابر مجموع زمین‌های پراکنده باشد [۱۲]. در همه کشورها یکپارچه‌سازی اراضی به‌منظور بهبود مناطق روستایی بکار گرفته می‌شود و از آن به عنوان ابزاری برای بهبود اثربخشی زمین‌های زراعی و افزایش بهره‌وری تولید و برای حمایت از توسعه روستایی یاد می‌شود [۲۴، ۲۱ و ۱۷]. در کشورهای غرب اروپا از یکپارچه‌سازی اراضی به‌عنوان ابزاری برای اجرای پروژه‌های توسعه روستایی، در آلمان به‌منظور توسعه زیربنای روستایی و در هلند این امر به‌طور گسترده و چندمنظوره شامل نوسازی مناطق روستایی، پروژه‌های زیر بنایی عمومی، حفاظت از طبیعت و چشم‌اندازها می‌باشد [۱۷]. با توجه به تجارب کشورهای مختلف به نظر می‌رسد، یکپارچه

یکپارچه‌سازیراه‌حلی مناسب برای مشکل پراکندگی و خرد بودن زمین‌های کشاورزی در سطح روستاها باشد. اما قبل از به‌کارگیری این راه‌حل، بدیهی است که باید از پیامدهای احتمالی این طرح، اطمینان حاصل کرد و تمامی ابعاد و جوانب را مدنظر قرارداد.

اجرای طرح یکپارچه‌سازی اراضی مزایایی به دنبال دارد. در برخی مطالعات به کلیات اشاره شده است. از جمله عباسی و همکاران [۵] بیان داشتند که اجرای طرح یکپارچه‌سازی منجر به نوسازی جامعه در تمام ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی می‌شود. تجهیز و نوسازی به ویژه یکپارچه‌سازی اراضی منجر به کاهش موانع تولید، کاهش هزینه‌ها، مکانیزه کردن کشت و کار، بهره‌وری بهینه از اراضی کشاورزی، افزایش کارایی نیروی کار، بالا رفتن ارزش زمین، بهبود مدیریت مزرعه، افزایش اجاره زمین‌ها و به‌طور کلی باعث افزایش بازده تولید می‌شود. اجرای طرح نوسازی اراضی منجر به استفاده بهینه از منابع تولید کشاورزی و روشی مؤثر در کنترل فرسایش خاک، حفاظت از طبیعت و محیط زیست شده و در نهایت تضمینی برای توسعه روستایی می‌باشد [۸]. اجرای طرح یکپارچه‌سازی اراضی منجر به افزایش تولید در واحد سطح، افزایش درآمد کشاورزان و همین‌طور شرایط و بستر مناسبی جهت استفاده از فناوری‌های جدید به‌ویژه ماشین‌آلات و دستگاه‌های آبی تحت فشار را فراهم می‌کند [۶]. یاسوری و همکاران [۱۵] در زمینه بررسی آثار اجتماعی طرح یکپارچه‌سازی اراضی در روستاهای منتخب شهرستان اراک گزارش کردند که طرح یکپارچه‌سازی اراضی در زمینه اجتماعی باعث کاهش اختلافات بر سر تقسیم آب و اختلافات در مرزبندی قطعات، صرفه‌جویی در وقت، ایجاد مشارکت اجتماعی، افزایش رضایت‌مندی از کار کشاورزی، افزایش اوقات فراغت و در نهایت افزایش ظرفیت‌های اجتماعی به دنبال داشته است. یکپارچه‌سازی عامل احیای اصول و فرایند همیاری در بین روستاییان بوده و منجر به کاهش قابل توجه تعداد قطعات اراضی بهره‌برداران و صرفه‌جویی در مصرف نهاده‌های تولید، افزایش استفاده از فناوری نوین و افزایش تولید محصولات زراعی و همچنین کاهش هزینه‌های تولید و بهبود درآمد کشاورزان گردیده است [۷]. کولیس و همکاران [۱۸] نیز، در تحقیق خود در زمینه یکپارچه‌سازی اراضی فنلاند به این نتیجه رسیدند که یکپارچه‌سازی اراضی سودآوری بالایی دارد. عوامل اصلی مؤثر بر این سودآوری شامل صرفه‌جویی در هزینه، افزایش برداشت محصول و کاهش تخریب محیط زیست می‌باشد. موفقیت طرح یا برنامه‌ای در زمینه توسعه روستا و کشاورزی در گرو انجام پژوهش‌هایی در جریان طرح‌ها است [۱۴]. در سالیان اخیر بسیاری از روستاهای کشور تحت اجرای طرح یکپارچه‌سازی اراضی قرار گرفته است. شهرستان تکاب، یکی از شهرستان‌های **استان آذربایجان غربی** است که در جنوب شرقی این استان واقع شده است، که در این منطقه تحقیقاتی در زمینه اصلاحات ارضی صورت نگرفته است. بنابراین روستای حسن آباد و روستای گلدره در این خصوص مورد تحقیق قرار گرفتند. این پژوهش با هدف کلی واکاوی پیامدهای احتمالی اجرای طرح یکپارچه‌سازی اراضی است که با اهداف اختصاصی زیر انجام شده است:

- ✓ توصیف ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان؛
- ✓ رتبه‌بندی پیامدهای حاصل از یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی و
- ✓ تحلیل عاملی پیامدهای حاصل از یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی.

۲- بدنه اصلی مقاله

این پژوهش توصیفی- همبستگی با توجه به ماهیت موضوع مورد تحقیق، دارای روش تحقیق کمی، از نظر هدف کاربردی و از نظر راهبرد، پیمایشی است که با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق ساخته انجام شده است. جامعه آماری تحقیق، ۲۰۰ نفر از کشاورزان روستاهای حسن آباد و گلدره شهرستان تکاب بودند (N=۲۰۰). حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۱۲۷ نفر تعیین شد که افراد نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار تحقیق پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که دارای سه بخش بود. بخش اول شامل نامه همراه بود. در بخش دوم به سنجش پیامدهای اجرای طرح یکپارچه‌سازی اراضی

در قالب ۳۵ گویه پرداخته شد. در بخش سوم نیز، ویژگی‌های جمعیت شناختی کشاورزان سنجیده شد. رویی محتوایی و ظاهری ابزار تحقیق با استفاده از نظرات پانلی از متخصصان توسعه روستایی و ترویج و آموزش کشاورزی و همچنین کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی مورد بررسی، بازبینی و اصلاح قرار گرفت. جهت سنجش میزان پایایی پرسشنامه از مرحله پیش‌آزمون استفاده شد. در این مرحله تعداد ۳۰ پرسشنامه توسط کشاورزان خارج از جامعه آماری تکمیل و میزان آلفای کرونباخ محاسبه شد. همان‌طور که در جدول ۱ قابل مشاهده است، مقدار کرونباخ آلفا بالاتر از مقدار قابل قبول (۰/۷) بود، که نشان دهنده مناسب بودن ابزار جمع‌آوری اطلاعات است. پس از توزیع پرسشنامه‌ها در نهایت ۱۰۰ پرسشنامه با نرخ بازگشت پذیری حدود ۷۹ درصد جمع‌آوری شد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. اطلاعات به‌دست آمده برای توصیف متغیرهای مورد سنجش در نمونه آماری از طریق آماره‌های توصیفی و استنباطی نظیر فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از نرم‌افزار SPSSwin 20 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جدول ۱- متغیرهای تحقیق، نحوه اندازه‌گیری آن‌ها همراه با ضریب کرونباخ آلفا

متغیرهای تحقیق	اجزای متغیر	نحوه اندازه‌گیری	آلفای کرونباخ
نامه همراه	-	-	-
پیامدهای اجرای طرح یکپارچه‌سازی اراضی	۳۵ گویه	طیف لیکرت پنج سطحی	۰/۸۹
ویژگی‌های جمعیت شناختی	۲۰ گویه	سوالات باز و بسته	-

یافته‌ها و بحث

توصیف ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان

نتایج نشان داد که متوسط سن پاسخگویان ۴۴/۴۳ سال بود. جوان‌ترین فرد دارای ۲۲ سال و مسن‌ترین پاسخگو دارای ۷۲ سال بود. ۹۷٪ از پاسخگویان در هیچ‌یک از نهادهای کشاورزی عضویت ندارند و فقط ۳٪ از افراد در نهادهایی مثل تعاونی‌ها عضو بودند. ۱۵/۷٪ از افراد دارای زمین‌های موروثی بودند و باقی افراد نیز دارای سندهای مشاعی بودند. به‌طور میانگین، تعداد افراد تحت تکفل هر یک از پاسخگویان ۴/۱۷ نفر بود. فقط ۳٪ از پاسخگویان فقط به کشاورزی مشغول بود و ۹۷٪ کشاورزان در کنار کشاورزی به شغل دیگری نیز مشغول بودند. میانگین فاصله اراضی کشاورزی از سد ۲۱۹۵/۹۲ متر بود. متوسط ساعات شخم زمین نیز ۲۵/۹۷ ساعت بود. حداقل ساعات شخم زمین ۴ ساعات و حداکثر ۱۲۰ ساعت بود. غالب کشاورزان (۹۱٪/۸) در زمین‌های کشاورزی خود اقدام به کشت چندین محصول کرد و فقط ۸/۲٪ فقط به کشت یک محصول مشغول بودند (جدول ۲).

جدول ۲- ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان (n=۱۰۰)

متغیر	طبقات	فراوانی	درصد معتبر	نما
سن (سال)	۳۰ سال و کمتر	۱۹	۱۹/۰	۵۰-۳۱

	۴۷/۰	۴۷	۵۰-۳۱	
	۳۴/۰	۳۴	بالای ۵۰ سال	
		۱۰۰	کل	
سطح تحصیلات	۳۱/۰	۳۱	بی‌سواد	دیپلم
	۲۳/۰	۲۳	ابتدایی	
	۱۸/۰	۱۸	سیکل	
	۲۱/۰	۲۱	دیپلم	
	۷/۰	۷	بالتر از دیپلم	
	۱۰۰	۱۰۰	کل	
سابقه کشاورزی (سال)	۱۳/۰	۱۳	کمتر از ۱۰	بیش از ۲۰
	۲۷/۰	۲۷	۲۰-۱۰	
	۶۰/۰	۶۰	بیش از ۲۰	
	۱۰۰	۱۰۰	کل	

رتبه‌بندی پیامدهای حاصل از یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی

نتایج رتبه‌بندی پیامدهای حاصل از یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی بر مبنای مقدار میانگین در جدول ۳ آورده شده است. چنانچه در جدول ۳ نیز قابل مشاهده می‌باشد از نظر کشاورزان مهمترین پیامدهای حاصل از یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی به ترتیب اهمیت صرفه‌جویی در ساعات استفاده از نیروی کار و ماشین‌آلات بالارفتن راندمان استفاده از ماشین‌آلات و آسان شدن اجرای عملیات کشاورزی می‌باشند.

جدول ۳- الویت بندی پیامدهای احتمالی اجرای یکپارچه سازی اراضی از دیدگاه پاسخگویان

متغیر	میانگین	انحراف معیار	رتبه
صرفه‌جویی در ساعات استفاده از نیروی کار و ماشین‌آلات	۴/۰۱	۱/۱۶	۱
بالارفتن راندمان استفاده از ماشین‌آلات	۳/۹۹	۱/۰۲	۲
آسان شدن اجرای عملیات کشاورزی	۳/۹۵	۱/۱۳	۳
کاهش هزینه‌های حمل و نقل محصولات	۳/۸۸	۱/۰۸	۴
کاهش مصرف سم و کود	۳/۸۸	۱/۰۳	۵
کاهش مصرف بذر	۳/۸۳	۱/۱۴	۶
سهولت مبارزه با آفات و بیماری‌های محصولات کشاورزی	۳/۸۲	۱/۱۶	۷
بهبود زهکشی در سطح مزرعه	۳/۷۷	۱/۰۹	۸

۹	۱/۶	۳/۷۶	ایجاد اختلاف بین مجریان و بهره برداران در حین اجرای طرح بر سر تقسیم زمین
۱۰	۱/۰۸	۳/۷۰	استفاده از فناوری های جدید زراعی
۱۱	۱/۲۶	۳/۶۷	ایجاد اختلاف و تضادهای اجتماعی بهره برداران برای دستیابی به اراضی مرغوب
۱۲	۱/۱۷	۳/۶۶	کاهش ضایعات اراضی از طریق کاهش مرزبندیها، نهرهای آب و پیاده روها
۱۳	۱/۱۱	۳/۶۵	ایجاد کانالها و شبکه های آبرسانی
۱۴	۱/۰۵	۳/۶۴	افزایش تولید و در آمد
۱۵	۱/۱۵	۳/۵۶	جلوگیری از تقسیم زمین با اجرای طرح
۱۶	۱/۱۲	۳/۵۳	کاهش ضایعات محصولات
۱۷	۱/۲۷	۳/۴۵	بالا رفتن راندمان آبیاری
۱۸	۱/۰۰	۳/۴۱	تغییر مکان و جابجایی قطعات اراضی
۱۹	۱/۲۹	۳/۴۰	توسعه دامپروری به موازات توسعه کشاورزی
۲۰	۱/۱۹	۳/۳۹	افزایش کیفیت محصولات کشاورزی
۲۱	۱/۲۱	۳/۳۷	حفاظت خاک و بهبود کیفیت آن
۲۲	۱/۳۱	۳/۳۶	کاهش همبستگیهای اجتماعی میان کشاورزان
۲۳	۱/۳۶	۳/۳۴	کاهش مهاجرت روستایی
۲۴	۱/۱۴	۳/۳۱	افزایش دانش و آگاهی کشاورزان در مورد مزایای یکپارچه سازی
۲۵	۱/۲۸	۳/۲۶	ایجاد امکانات همکاری در بازاریابی محصولات تولید شده
۲۶	۱/۲۸	۳/۲۶	کاهش اعتماد کشاورزان به یکدیگر
۲۷	۱/۳۰	۳/۲۵	اطمینان از تامین آب زراعی
۲۸	۱/۲۳	۳/۲۱	احداث جاده بین مزارع
۲۹	۱/۳۵	۳/۱۹	کاهش اعتماد مردم به دولت
۳۰	۱/۱۹	۳/۱۷	ایجاد صنایع روستایی و تبدیلی برای محصولات تولید شده
۳۱	۱/۲۱	۳/۱۳	ایجاد شغل های جدید در روستا
۳۲	۱/۳۰	۳/۱۱	فراهم شدن امکان کشت دوم
۳۳	۱/۲۳	۳/۰۵	نامشخص شدن محدوده مالکیت زمین برای هر کشاورز
۳۴	۱/۲۳	۲/۸۷	کاهش اندازه مزرعه
۳۵	۱/۳۰	۲/۸۶	بهبود دسترسی به وام و سایر اعتبارات مورد نیاز

تحلیل عاملی پیامدهای حاصل از یکپارچه سازی اراضی کشاورزی

برای دسته‌بندی پیامدهای حاصل از یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است. برای تعیین مناسب بودن داده‌های جمع‌آوری شده برای انجام تحلیل عاملی از ضریب KMO و آزمون بارتلت استفاده شد. در این پژوهش مقدار KMO برای پیامدهای حاصل از یکپارچه سازی اراضی کشاورزی برابر با ۰/۷۰ به دست آمد و نشان داد که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب هستند. مقدار آماره بارتلت نیز برابر با ۱۲۵۶/۶۱ به دست آمد که در سطح یک درصد معنی دار بود. بنابراین در کل، داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب بودند (جدول ۴).

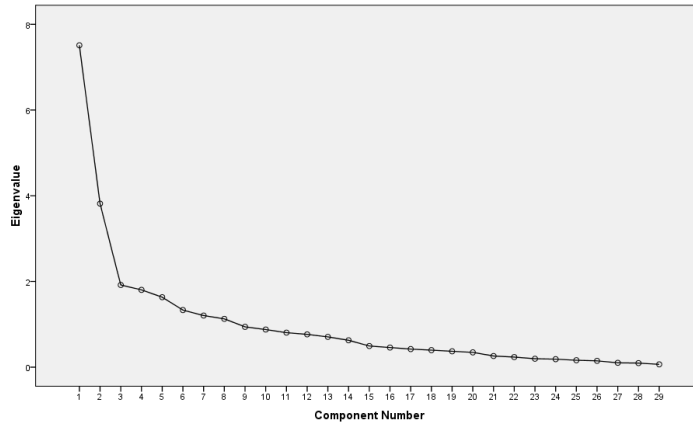
جدول ۴- مقدار KMO، ضریب بارتلت و سطح معنی‌داری

سطح معنی‌داری	بارتلت	KMO
۰/۰۰	۱۲۵۶/۶۱	۰/۷۰

برای تعیین تعداد عوامل براساس ملاک کیسر عمل شد. در این ملاک مقدار ویژه ۱ مبنای تعیین تعداد عامل‌ها است. در جدول ۵ تعداد عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه هریک از آنها، درصد واریانس هریک از عوامل و درصد تجمعی واریانس عوامل آمده است. مقدار ویژه بیان‌گر سهم هرعامل از کل واریانس متغیرها می‌باشد و هرچه مقدار آن بزرگ‌تر باشد، نشان دهنده اهمیت و تأثیر بیشتر آن عامل است.

جدول ۵-عوامل استخراج شده پیامدهای حاصل از یکپارچه سازی اراضی کشاورزی

عوامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی واریانس
بهبود زیر ساخت‌های توسعه کشاورزی و صنایع مرتبط با کشاورزی	۴/۲۳	۱۳/۶۴	۱۳/۶۴
بالا رفتن راندمان و کاهش هزینه	۳/۵۷	۱۱/۵۳	۲۵/۱۸
افزایش آگاهی و میزان تولید	۳/۵۲	۱۱/۳۷	۳۶/۵۵
ایجاد بی اعتمادی و ضرر مادی کشاورزان	۲/۲۹	۷/۳۹	۴۳/۹۴
درآمد زایی	۲/۲۴	۷/۲۳	۵۱/۱۸
ایجاد اختلافات	۲/۰۸	۶/۷۳	۵۷/۹۲
ایجاد فرصت‌های جدید شغلی	۱/۸۱	۵/۸۵	۶۳/۷۸
افزایش کیفیت تولیدات	۱/۵۳	۴/۹۶	۶۸/۷۴

شکل ۱: نمودار سنگ ریزه (اسکری) برای استخراج عاملها

چنان که در شکل ۱ قابل مشاهده است، نمودار سنگ ریزه نیز گویای امکان استخراج ۸ عامل از داده‌ها است. همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد در مجموع هشت عامل مذکور توانسته‌اند ۶۸/۷۴ درصد از کل واریانس پیامدهای حاصل از یکپارچه سازی اراضی کشاورزی را تبیین نمایند که نشان از درصد بالای واریانس تبیین شده توسط این عوامل می‌باشد. برای چرخش عامل‌ها از روش واریماکس استفاده شده است. بعد از مرحله چرخش، متغیرهایی که مربوط به هر عامل هستند، به صورت ستونی مشخص می‌گردند. نتایج چرخش عامل‌ها در جدول ۶ آمده است. به منظور نام‌گذاری عامل‌ها باید به ماهیت متغیرهای موجود در هر عامل توجه شود. بنابراین در نام‌گذاری این هشت عامل به متغیرهای موجود در هر عامل توجه و براساس آن‌ها نام‌گذاری صورت گرفت.

جدول ۶- متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل، میزان ضرایب به دست آمده از ماتریس دوران یافته

عوامل	متغیرها	بارعاملی
بهبود ساخت‌های توسعه کشاورزی و صنایع مرتبط با کشاورزی	زیر استفاده از فناوری های جدید زراعی	۰/۵۵
	حفاظت خاک و بهبود کیفیت آن	۰/۶۷
	ایجاد صنایع روستایی و تبدیلی برای محصولات تولید شده	۰/۷۳
	توسعه دامپروری به موازات توسعه کشاورزی	۰/۷۲
	ایجاد کانالها و شبکه‌های آبرسانی	۰/۵۸
	بهبود دسترسی به وام و سایر اعتبارات مورد نیاز	۰/۶۳
	احداث جاده بین مزارع	۰/۶۳
بالا رفتن راندمان و کاهش هزینه	تغییر مکان و جایجایی قطعات اراضی	۰/۵۴
	بالا رفتن راندمان استفاده از ماشین آلات	۰/۵۰

۰/۶۳	صرفه جویی در ساعات استفاده از نیروی کار و ماشین آلات
۰/۷۲	کاهش مصرف سم و کود
۰/۵۳	آسان شدن اجرای عملیات کشاورزی
۰/۷۶	سهولت مبارزه با آفات و بیماریهای محصولات کشاورزی
۰/۵۳	کاهش هزینه های حمل و نقل محصولات
۰/۶۹	بهبود زهکشی در سطح مزرعه
۰/۶۳	افزایش آگاهی و افزایش تولید و در آمد میزان تولید
۰/۷۳	جلوگیری از تقسیم زمین با اجرای طرح
۰/۷۴	کاهش ضایعات اراضی از طریق کاهش مرزبندیها، نهرهای آب و پیاده روها
۰/۵۷	افزایش دانش و آگاهی کشاورزان در مورد مزایای یکپارچه سازی
۰/۷۱	ایجاد بی اعتمادی کاهش اعتماد کشاورزان به یکدیگر و ضرر مادی کشاورزان
۰/۶۹	کاهش اندازه مزرعه
۰/۵۹	کاهش اعتماد مردم به دولت
۰/۷۰	درآمدزایی فراهم شدن امکان کشت دوم
۰/۷۶	کاهش مهاجرت روستایی
۰/۷۹	ایجاد اختلافات ایجاد اختلاف و تضادهای اجتماعی در بین بهره برداران برای دستیابی به اراضی مرغوبتر
۰/۷۸	ایجاد اختلاف بین مجریان و بهره‌برداران در حین اجرای طرح بر سر تقسیم زمین
۰/۵۱	ایجاد فرصت- کاهش همبستگیهای اجتماعی میان کشاورزان های جدید شغلی
۰/۸۳	ایجاد شغل های جدید در روستا
۰/۵۵	افزایش کیفیت افزایش کیفیت محصولات کشاورزی تولیدات

اولین عامل بهبود زیر ساخت های توسعه کشاورزی و صنایع مرتبط با کشاورزی بود که توانست بیشترین واریانس پیامدهای حاصل از یکپارچه سازی اراضی کشاورزی را تبیین نمایند. این عامل با یافته‌های ظریفیان و همکاران [۶]، فال سلیمان و همکاران [۷] همسو بود. دومین عامل در تبیین پیامدهای حاصل از یکپارچه سازی اراضی کشاورزی بالا رفتن راندمان و کاهش هزینه بود. این عامل با نتایج تحقیقات رستمی و همکاران [۸] و کولیس و همکاران [۱۸] همسو بود. افزایش آگاهی و میزان تولید با تبیین ۱۱/۳۷ درصد از واریانس پیامدهای که یکپارچه سازی اراضی کشاورزی سومین عامل بود با تحقیقات ظریفیان و همکاران [۶] همسو بود.

ایجاد بی‌اعتمادی و ضرر مادی کشاورزان از دیگر پیامدهای یکپارچه سازی اراضی کشاورزی بود که با یافته‌های تحقیقات یاسوری و همکاران [۱۵] و رستمی و همکاران [۸] ناهمسو بود. این عامل را می‌توان از نتایج منفی این طرح دانست. عامل منفی دیگر ایجاد اختلافات بود که با یافته‌های یاسوری و همکاران [۱۵] و فال سلیمان و همکاران [۷] مخالف بود. این دو عامل در واقع نشان دهنده این است که هر طرح و یا نوآوری می‌تواند در صورت غفلت تبعات منفی را نیز به همراه خود داشته باشد. از آنجا پیشگیری بهتر و کم هزینه تر از درمان است، مد نظر قرار دادن این پیامدهای منفی و اقدامات پیشگیرانه با آن‌ها می‌توان از ایجاد این پیامدهای منفی جلوگیری کرد. درآمدزایی یکی از پیامدهای احتمالی دیگر یکپارچه سازی اراضی کشاورزی بود. یافته‌های تحقیقات فال سلیمان و همکاران [۷]، ظریفیان و همکاران [۶] و کولیس و همکاران [۱۸] با این یافته تحقیق، هم سوایی داشت. از دیگر پیامدهای این طرح ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و افزایش کیفیت‌های محصولات تولیدی اشاره کرد. به نظر می‌رسد بهبود کیفیت محصولات تولیدی به دلیل ایجاد امکان استفاده از فناوری های نوین کشاورزی باشد.

۳. نتیجه‌گیری

یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی راه حلی برای پاسخ به مشکلات حاصل از خرد بودن زمین‌های کشاورزی است. غالباً هر دگرگونی و یا فناوری با ورود به جامعه پیامدهایی به همراه خواهد داشت. شناسایی این پیامدها سبب ایجاد ایده‌هایی در مجریان این طرح‌ها جهت تکامل و توسعه این طرح‌ها خواهد شد. نتایج این تحقیق توانست در مجموع هشت عامل مذکور توانسته‌اند ۶۸/۷۴ درصد از کل واریانس پیامدهای احتمالی حاصل از یکپارچه سازی اراضی کشاورزی را تبیین نمایند. نتایج نشان داد پیامدهای احتمالی یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی در غالب بهبود زیر ساخت‌های توسعه کشاورزی و صنایع مرتبط با کشاورزی، بالا رفتن راندمان و کاهش هزینه، افزایش آگاهی و میزان تولید، ایجاد بی‌اعتمادی و ضرر مادی کشاورزان، درآمدزایی، ایجاد اختلافات، ایجاد فرصت‌های جدید شغلی و افزایش کیفیت تولیدات خلاصه شدند.

همچنین باید گفت که از بین هشت عامل، دو عامل ایجاد بی‌اعتمادی و ضرر مادی کشاورزان و ایجاد اختلافات که حدود ۱۴/۱۲ درصد از کواریانس پیامدهای یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی را تبیین نمودند، پیامدهای منفی از یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی اراضی کشاورزی و شش عامل باقی مانده که حدود ۵۴/۶۲ درصد از کواریانس یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی اراضی کشاورزی را تبیین کردند، پیامدهای مثبت هستند. در واقع باید گفت که پیامدهای مثبت حاصل از یکپارچه سازی اراضی از نظر روستاییان بسیار بیشتر از پیامدهای منفی این طرح است. در واقع می‌توان گفت که نظر روستاییان طرح یکپارچه سازی اراضی طرحی مفید و موثر در توسعه روستا و کشاورزی است. با توجه به نتایج به دست آمده در این تحقیق پیشنهاد می‌شود:

از آنجا که پیامدهای اجرای طرح یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی دارای پیامدهای منفی همچون ایجاد اختلاف بین مجریان و بهره برداران در حین اجرای طرح بر سر تقسیم زمین و کاهش همبستگی‌های اجتماعی میان کشاورزان است، باید برنامه‌ریزان مجریان و مسوولین این طرح‌ها در حفظ روابط خود با روستاییان و کشاورزان با هم بکوشند و قبل از اجرای این طرح در خصوص حفظ روابط اجتماعی در سطح روستا بعد از اجرای طرح نیز حفظ گردد. این عمل از طریق وارد کردن رهبران محلی، شورای روستا و تعاونی‌ها و دیگر نهاد های اجتماعی در روستا در اجرای طرح میسر خواهد شد.

ایجاد اختلاف و تضادهای اجتماعی در بین بهره برداران برای دستیابی به اراضی مرغوب‌تر از دیگر اثرات منفی اجرای طرح یکپارچه سازی اراضی می باشد که توصیه می‌شود برای کاهش این اثر منفی قوانین مناسب جهت تقسیم اراضی بین کشاورزان صورت بگیرد. در واقع باید تمام جوانب کار به درستی و با نگرشی سیستمی سنجیده شود و سپس طرح را با اجرا درآورد.

مراجع

- [۱] احمد پور، م.، وعلوی، ا. (۱۳۹۳). شناسایی و تحلیل مولفه‌های موثر در تغییر کاربری اراضی کشاورزی روستایی: مطالعه موردی شهرستان ساری. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، شماره ۵، صص ۱۰۹-۱۲۰.
- [۲] امیر نژاد، ح.، و رفیعی، ح. (۱۳۸۸). بررسی عوامل موثر در پذیرش یکپارچه سازی اراضی شالیکاران در روستاهای منتخب استان مازندران. مجله علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، شماره ۴۸، صص ۳۲۹-۳۳۸.
- [۳] امیرنژاد، ح. (۱۳۹۲). بررسی عوامل موثر بر تمایل کشاورزان جهت تغییر کاربری اراضی در استان مازندران. مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، شماره ۴، صص ۸۷-۱۰۶.
- [۴] بیات، م. و عزیز پور، ف. (۱۳۹۳). تحلیلی بر عوامل مؤثر در قطعه قطعه شدن اراضی زراعی در شهرستان خمین. فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، شماره ۲۰، صص ۱۵۰-۱۳۷.
- [۵] عباسی، ع.، باسامی، ا. و فرهادیان، ه. (۱۳۹۳). تحلیل اثرات طرح یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی پایین‌دست سد گلبلاغ، شهرستان بیجار. فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۲، صص ۱۴۳-۱۶۴.
- [۶] ظریفیان، ش.، دماوندی، ع.، و ح سعیدی، ح. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر پذیرش طرح یکپارچه‌سازی اراضی در روستاهای کبودرآهنگ استان همدان. نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی، شماره ۲۶، صص ۲۴۳-۲۳۷.
- [۷] فال سلیمان، م.، مرادی، م.، و ابطحی نیا، آ. (۱۳۹۰). ارزیابی اثرات یکپارچه سازی اراضی بر توسعه کشاورزی مناطق روستایی (مطالعه موردی: بخش خوسف شهرستان بیرجند). مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، شماره ۶، صص ۶۷-۸۵.
- [۸] رستمی، ف.، مرادی، خ.، گراوندی، ش.، افشار زاده، ن.، قنبر علی، ر.، زرافشانی، ک.، و فرهادی، م. (۱۳۹۲). ارزیابی مشارکتی طرح تجهیز، نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی دشت میان‌در بند شهرستان کرمانشاه از نگاه کشاورزان. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، شماره ۲، صص ۲۸۳-۲۹۵.
- [۹] عبدالله‌زاده، غ.، کلانتری، خ.، و صحت، ع.، و همتیار، ع. (۱۳۹۱). تحلیل عوامل بازدارند طرح‌های تجهیز و نوسازی اراضی کشاورزی: مطالعه موردی منطقه خور و بیابانک، استان اصفهان. فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۲، صص ۷۷-۵۹.
- [۱۰] دین‌پناه، غ. (۱۳۸۸). بررسی عوامل موثر بر تمایل شالیکاران شهرستان ساری نسبت به یکپارچه سازی اراضی. مجله ترویج و اقتصاد کشاورزی، شماره ۲، صص ۳۹-۵۱.
- [۱۱] جمشیدی، ع.، تیموری، م.، حاضری، م.، و روستا، ک. (۱۳۸۸). عوامل موثر بر مشارکت کشاورزان در اجرای طرح یکپارچه سازی اراضی استان ایلام: مطالعه موردی شهرستان شیروان و چرداول. فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۱، صص ۱۰۹-۱۲۷.
- [۱۲] رضائی مقدم، ک.، رحیمی، س.، و بخشوده، م. (۱۳۹۳). عوامل فردی، اقتصادی، اجتماعی، محیطی و زراعی موثر بر پذیرش یکپارچه سازی اراضی کشاورزی: مورد مطالعه شهرستان شیراز. مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، شماره ۲، صص ۱۳۵-۱۵۷.
- [۱۳] جعفری، س. (۱۳۹۲). اجرای درست طرح یکپارچه سازی اراضی. نشریه غذا، دام، کشاورزی، شماره ۷۳، صص ۳۰-۳۱.
- [۱۴] میرزایی، ح.، و کاکه‌پور، م. (۱۳۹۲). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل تأثیرگذار بر تمایل کشاورزان به مشارکت در طرح‌های یکپارچه‌سازی اراضی (مورد مطالعه: روستاهای منتخب شهرستان بوکان). نشریه توسعه محلی (روستایی- شهری)، شماره ۱، صص ۱۵۹-۱۸۲.

- [۱۵] یاسوری، م.، جوان، ج.، و صابون چی، ز.، (۱۳۹۱). بررسی آثار اجتماعی طرح های یکپارچه سای اراضی در نواحی روستایی (نمونه روستاهای شهرستان اراک). نشریه علمی - پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، شماره ۴۰، صص ۲۲۸-۲۰۱.
- [16] Akkaya Aslan, S. T., Gundogdu, K. S., Yaslioglu, E., Kirmikil, M. and Arici, I. (2007). Personal, physical and socioeconomic factors affecting farmers' adoption of land consolidation, Spanish Journal of Agricultural Research, 5(2), 204-213.
- [17] Huang, Q., Li, M., Chen, Z. and Li, F. (2011). Land Consolidation: An Approach for Sustainable Development in Rural China. Journal of the Human Environment, 40, 93-95.
- [18] Kolis, K. Hiironen, J. Arola, E. Vitikainen, A. (2015). Profitability of forest land consolidation – a finnish case study. FIG Working Week, From the Wisdom of the Ages to the Challenges of the Modern World Sofia, Bulgaria, 17-21 May.
- [19] Sklenicka, P. (2006). Applying evaluation criteria for the land consolidation effect to three contrasting study areas in the Czech Republic. Journal of Land Use Policy, 23, 502-510.
- [20] Pasakarnis, G. Maliene, V. (2010). Towards sustainable rural development in Central and Eastern Europe: Applying land consolidation. Land Use Policy, 27, 545-549.
- [21] Thomas, J. (2006). What's on regarding land consolidation in Europe? Paper presented at XXIII FIG International Congress, Shaping the Change. TS 80- Land Consolidation in Germany. Munich, October 8-13.
- [22] Yu, J., Feng, J., Che, Y., Lin, X., Hu, L., and Yang, S.h. (2010). The identification and assessment of ecological risks for land consolidation based on the anticipation of ecosystem stabilization: A case study in Hubei Province, China. Land Use Policy, 27, 293-303.
- [24] Yu, Q. Zeng, Q. Yu, Guangming. (2014). the influence of land consolidation on biomass and ecological environment. Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology, 17, 3656-3662.

Analyzing Possible Consequences of Land Consolidation Implementation from Viewpoint of Farmers (Case Study: Rural Areas of Takab Town)

Amir Naeimi¹, Parisa Najafloo², Seyyedeh Zahra Mousavi Gheydari³

¹ Assistant Professor, Department of Extension, Communication and Rural Development Zanjan University

Email: a.naeimi@znu.ac.ir

² Ph.D. Student of Agricultural Extension and Education, University of Zanjan

Email: Najafloo.parisa@znu.ac.ir

³ Ph.D. Student of Agricultural Extension and Education, University of Tehran

Email: Zahra.mousavi67@ut.ac.ir

Abstract

The purpose of this study was analysis of possible consequences to the implementation of land consolidation in rural areas of Takab city. The research method was descriptive- correlation and survey method was used. The statistical population consisted of farmers (N =200). 127 farmers were selected based on Krejcie and Morgan sampling table and were studied by using random sampling method. The questionnaire used for collecting data. The validity of questionnaire was confirmed by the comments of academic members. The reliability was determined by pilot test and calculating Cronbach's Alpha coefficient (0.89). To classify the consequences of land consolidation implementation using exploratory factor outcomes. So these factors were summarized to: improve agricultural infrastructure, development of agriculture and related industries, efficiency and reduce costs, increased awareness and the production, create mistrust and financial losses for farmers, income generation, make a difference, create new employment opportunities, increasing the quality of products These factors explained % 68.74 consequences of land consolidation implementation.

Keywords: Scattering land, land Consolidation, Consequence, Agriculture lands, Takab Town